

Цією проблемою безпосередньо займалися вітчизняні науковці В.Б. Авер'янов, В.М. Антонов, В.Д. Гавловський, В.М. Глушков, І.О. Здеба, В.В. Костицький, Д.В. Ланде, В.А. Саницький, В.П. Петков, В.М. Попович, О.Г. Фролова, Ю.С. Шемшученко, які мають значний вплив на формування вітчизняної науки – інформаційного права, а також зарубіжні вчені Ю.М. Батуріна, І.Л. Бачило, Д. Белл, А.Б. Венгеров, О.А. Гаврилов, Н.С. Польовий, Г.Г. Абрамкін, В.С. Кудрявцев, Ю. Хаяші. Проте організаційно-правове забезпечення формування інформаційної культури в управлінській діяльності на монографічному рівні ще не досліджувалося. Тому Важливим джерелом для формування даного поняття слугує робота Н.Б. Новицької «*Організаційно-правові аспекти інформаційної культури в управлінській діяльності*», в якій авторка вперше в українській інформаційно-правовій науці дослідила формування інформаційної культури в управлінській діяльності в Україні [11].

Однак нині з плином часом концепція Н.Б. Новицької потребує певних корективів, передусім методологічного і концептуального характеру, а сама проблема формування інформаційно-правової культури розглядається нами як важливий напрям діяльності суб'єктів реалізації державної інформаційної політики, а сама інформаційно-правова культура – джерело формування даної політики.

Мета статті – визначити значення інформаційно-правової культури на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства в Україні та реалізації державної інформаційної політики.

Розвиток інформаційного суспільства характеризується глобальним характером. Інформація і знання стають стратегічним ресурсом держави, а ефективною функціонуюча система створення, поширення, отримання (доступу), зберігання, застосування до них – одним із визначальних чинників успішного розвитку ефективної держави [1]. У зв'язку з цим до найбільш

важливих завдань кожної держави відносяться формування та розвиток інформаційної інфраструктури та інтеграція у глобальне інформаційне суспільство зі збереженням самоідентичності, і відповідно до необхідності реалізації пріоритетних, визначених у відповідному законодавстві національних інформаційних інтересів.

Як зазначала у 2007 р. сучасна дослідниця сучасних проблем інформаційної культури Н.Б. Новицька, *інформаційна культура в управлінській діяльності* – це система базових компонентів культури суспільства, пов'язаних із інформатизацією управлінської діяльності, що включає культуру правил організації подання, сприймання та використання інформації, культуру правил суспільних відносин із використанням мережі Інтернет і культуру суспільних правовідносин із застосуванням нових комп'ютеризованих інформаційних технологій [11, с. 8].

Таким чином, на думку Н.Б. Новицької, нова інформаційна культура повинна стати елементом загальної культури конкретної людини та людства в цілому, і її слід розглядати крізь органічну єдність *чотирьох* базових компонентів, пов'язаних із інформатизацією: 1) культура правил організації подання інформації; 2) культура правил сприймання та користування інформацією; 3) культура правил суспільних відносин щодо використання нових інформаційних технологій; 4) культура суспільних правовідносин із використанням нових комп'ютеризованих інформаційних технологій.

Такий підхід резонує тогочасному баченню інформаційної культури, яка розумілася скоріше як: 1) вжиття заходів до створення загальнодержавних інформаційних систем з питань культури, створення в електронній формі фондів архівів, бібліотек, музеїв та інших закладів культури, формування відповідних інформаційних систем, зокрема з української історії, культури, народної творчості, сучасного мистецтва, а також забезпечення широкого доступу населення до таких систем

[12]; 2) процес збереження культурної спадщини України шляхом електронного її документування [13].

Натомість нині розуміння і призначення інформаційного суспільства, його роль у розвитку держави і інституцій громадянського суспільства значно змінилася, і на перший план виходить не технократичний підхід, яскраво виражений в підході Н.Б. Новицької, а соціогуманітарний, антропологічний та аксіологічний, де основний акцент робиться на культуру управління знаннями, ціннісний аспект формування нових інформаційних парадигм.

Адже як влучно зазначає один із фундаторів і сучасної інформаційно-правової науки України В.С.Цимбалюк, *інформаційна сфера суспільства* виступає загальним, автономним, означеним об'єктом правовідносин, суспільної сфери, що визначається у просторі, часі та колі осіб, які задовольняють свої потреби та інтереси, пов'язані з інформацією, її створенням, поширенням, отриманням (доступом), зберіганням, застосуванням; а *інформаційне право в Україні*, своєю чергою, визначається як комплексна галузь права, де визначальними виступають правовідносини щодо створення, фіксації, поширення, пошуку, отримання (одержування), зберігання інформації (у розумінні її ресурсом суспільної діяльності) із застосуванням різних технологій (способів, засобів, методів) об'єктивізації у стосунках людей, їх спільнот, держав, у міжнародному співтоваристві [1].

Тобто сучасна палітра інформаційних відносин, передусім, складається з акцентованого вираження значення знань та інформації, а не лише інформаційно-комунікаційних технологій або інформаційно-комп'ютерних систем, які слугують лише засобами опрацювання інформації.

Таким чином, з метою більш адекватного розуміння витоків формування і сучасних трендів інформаційної культури доцільно звернутися до розгляду наукових поглядів на інфор-

маційну культуру, котрі дають можливість, з урахуванням напрацювань в теорії права, звести її до трьох груп: антропологічної; соціологічної; філософської.

При антропологічному аналізі інформаційна культура трактується як сукупність всіх інформаційних благ, що створені людиною, на відміну від технологічних.

За антропологічного підходу інформаційна культура характеризується широтою аналізу, оскільки вона знаходить свій прояв у різноманітних сферах суспільного життя. Крім цього, у процесі розвитку ціннісних уявлень про інформаційну культуру зазначений підхід повинен бути доповнений двома іншими способами аналізу цього явища. Один із них реалізується в усвідомленні культури як процесу творчої креативної діяльності щодо творення інформаційного суспільства, інший – специфічного способу людської праці, пов'язаного із оперуванням знаннями, впровадженням інформаційних культурологічних парадигм у практичну інформаційну діяльність і інформаційну політику, що в цілому сприятиме становленню справедливого інформаційного законодавства оптимального та ефективного механізму правового регулювання державної інформаційної політики. За першого випадку інформаційна культура інтерпретується через процеси духовного виробництва, функціонування і удосконалення людини, а за другого – пропонується загальна модель інформаційної культури як універсального явища життя інформаційного суспільства. За таких умов інформаційна культура виступає своєрідним новим містком єднання людей на іншій методологічній площині. З одного боку, це закладає фундамент для формування вселенських цінностей та всезагальної культури, а з іншого, як показала практика, неможна порівнювати незрівнянне.

Існування значного інформаційного дисбалансу має бути сприйнято як органічне явище, що притаманне ін-

формаційному суспільству, і головне завдання інформаційної культури як провідника інформаційних цінностей та ідей полягає у тому, щоб налагодити правильне розуміння кожним інформаційного суспільства власних рубежів розвитку, власного духовного потенціалу, який допомагає розкрити інформаційне суспільство, набуті нових умінь та навичок щодо оперування інформацією, що, врешті-решт, в цілому з часом спричинить зміну методологічних парадигм і світобудови не тільки окремо узятих суспільств, а й усієї світової інформаційної спільноти в цілому.

У межах соціологічного підходу інформаційна культура розуміється у вигляді системи духовних цінностей, оскільки *інформаційна культура* виступає:

- стрижневим елементом ефективного функціонування та розвитку інформаційного суспільства,
- базою розвитку сучасної інформаційної цивілізації,
- засадами формування інформаційної взаємодії,
- основою підвищення національної конкурентоспроможності через творчий розвиток людського потенціалу, насамперед, у високоінтелектуальних сферах.

У рамках даного підходу актуалізувався особистісний вимір інформаційної культури, що закономірно стало наслідком антропологічної ходи та парадигмального розуміння необхідності вироблення стандартів функціонування людиномірних систем в різних сферах життєдіяльності, за допомогою широкого спектру методів різних наук. Звідси і потреба у формуванні нової інформаційної ідеології, розроблення концепції *homo informaticus* (людини інформаційної). Особистісний план розгляду інформаційної культури також закономірно спричинює вплив на розвиток інформаціологічної науки, передусім інформаційного права, теорії інформаційної політики, обумовлює основні напрями української

культурології інформаційної політики, стимулювання дослідження проблем інформаційно-правової культури особи, суспільства і держави як цілісного екзистенціального феномену.

При *філософському погляді* інформаційна культура розглядається серед явищ, які виділяються суто аналітично і не пов'язані із суспільним розвитком, вони пояснюють детермінованість елементів правової культури розвитком інформаційного суспільства, а розвиток останнього – трансформацією цивілізацій і їхнього подальшого прогресу через оперування інформацією та ефективно управління знаннями.

У рамках даного підходу інформаційна культура розглядається невід'ємною частиною усього соціального організму – інформаційного суспільства. Цей підхід уможливорює дає змогу глибше усвідомити суть культурологічного феномена у творчій діяльності людини.

Інтерпретація інформаційної культури крізь призму творчої діяльності характерна для авторів, які спеціально займаються проблемами особи і останнім часом набувають дедалі більшого розповсюдження в процесі невпинної ходи антропоцентризму.

У рамках останнього підходу може наблизитися до розуміння коріння інформаційно-правової культури особи, в рамках якої можна виділити два основні рівні: творчий та особистісний, завдячуючи яким встановлюються критерії виділення інформаційно-правової культури з-поміж усього комплексу життя інформаційного суспільства як організму. Даний підхід дає можливість охарактеризувати інформаційно-правову культуру крізь міру інформатизації та гуманізації людини, суспільства та держави, і відповідно, виділити інформаційну правову культуру особи, суспільства і держави.

Таким чином, об'єктивно постає необхідність у з'ясуванні змісту поняття інформаційно-правової культури.

Поняття *«інформаційно-правова культура суспільства»* характеризує ціннісний зріз інформаційно-правової

Здійснений нами логіко-семантичний та догматико-юридичний аналіз текстів документів дозволив констатувати, що, незважаючи на важливість даної теми, законодавчо дефініція «інформаційна культура» є невизначеною.

Так, в Концепції розвитку електронного урядування в Україні від 13 грудня 2010 р. жодного слова немає про інформаційну культуру [14].

Дещо інша ситуація спостерігається в Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Розуміючи необхідність виділення інформаційної культури, правотворець все ж таки по ходу сам плутається в поняттях, зокрема в *стратегії РІС* зазначається на : *електронну культуру* – форма культури, яка передбачає стимулювання та мотивування поширення здобутків у сфері культури за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.; також до основних напрямів розвитку РІС віднесено формування *мережевої культури* комунікації на засадах партнерства.

Поза це окремо виділено розділ – **е-культура**. Натомість визначення даному поняттю також не дається. Його змісту можу вивести з аналізу основних пріоритетів діяльності: створення електронних версій культурного надбання бібліотек, музеїв, архівів, образотворчого мистецтва (живопис, графіка, скульптура), нерухомого культурного надбання (архітектура, ландшафт), кіно, телебачення тощо. Тобто знову акцент здійснюється на технократичному боці проблеми [15].

Більш широку трактовку е-культури можна отримати, проаналізувавши заходи, спрямовані на розвиток е-культури. Відповідно до даного документа до основних із них належать:

- підвищення ефективності використання і забезпечення доступу до документів, які зберігаються у бібліотечних фондах, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема шляхом виконання Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної

інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 71, ст. 2672);

- сприяння створенню в електронній формі культурних цінностей, їх збереженню та забезпеченню широкого доступу;

- забезпечення процесів переведення в електронну форму документів архівних, бібліотечних, музейних фондів, інших фондів закладів культури та створення електронних інформаційно-пошукових систем з історії, культури, народної творчості, сучасного мистецтва України, зокрема підвищення рівня забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду;

- накопичення національних інформаційних ресурсів в економічній, науково-технічній, соціальній, національно-культурній сфері, охороні навколишнього природного середовища з обов'язковим створенням української лінгвістичної системи та українського лінгвістичного порталу в Інтернеті;

- створення необхідної техніко-технологічної інфраструктури, електронних інформаційних ресурсів в архівах, бібліотеках, музеях, науково-дослідних установах з визначенням вимоги щодо обов'язковості сумісності таких ресурсів;

- реалізація пілотного проекту «Єдина інформаційна система надбань документальної спадщини»;

- підтримка діяльності державних та інших організацій із збереження в суспільстві культурних і моральних цінностей, традицій патріотизму і гуманізму з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Натомість в очікуваних результатах я не знайшла жодного навіть натяку на підвищення рівня інформаційної культури, або взагалі про згадування інформаційної культури як дієвого і стрижневого компонента РІС, формування ефективної системи е-урядування. З чим мені важко погодитись.

логічних принципів – інформаційних маргіналів. Це особа, яка перебуває поза межами інформаційного суспільства, що втратила свій інформаційний статус внаслідок унікальності власної соціокультурної ситуації при переході до глобальної взаємодії в рамках інформаціонального капіталізму і внаслідок неспроможності протистояти нав'язуванню та пристосуватися до якісно нової мережної архітектури інституційних структур інформаційного суспільства.

Відтак, нова інформаційно-правова культура повинна стати елементом загальної інформаційної культури конкретної людини, інформаційного суспільства, держави. Вона має закласти основу для формування механізму правового регулювання державної інформаційної політики, слугувати моральним орієнтиром формування інформаційного законодавства, виступати мірилом доцільності інформаційної діяльності людини в інформаційному середовищі.

Ключові слова: державна інформаційна політика, інформаційно-правова культура, парадигма, інформаційний простір, інформаційні цінності, інформаційна середовище, правове регулювання інформаційної політики, інформація.

У роботі досліджуються особливості застосування культурологічної парадигми до формування державної інформаційної політики. Подано сучасні інтерпретації інформаційно-правової культури, ґрунтуючись на антропоцентричній парадигмі.

В работе исследуются особенности применения культурологической парадигмы к формированию государственной информационной политики. Поданы современные интерпретации информационно-правовой культуры, которые зиждаются на антропоцентрической парадигме.

In the article author searched a basis to undermining of culturological

paradigm to research a state information policy. Is given the modern interpretation of information law culture, due to anthropocentric paradigm.

Література

1. Цимбалюк В.С. Кодифікація інформаційного законодавства України : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, спец. 12.00.07 / Віталій Степанович Цимбалюк. – Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» Міністерства освіти і науки України. – Харків, 2013. – 435 с.

2. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: Монографія / І.В. Арістова / За загальною редакцією О.М. Бандурки. – Харків : Ун-т внутрішніх справ, 2000. – 368 с.

3. Ліпкан В.А. Консолідація інформаційного законодавства України : [монографія] / В.А. Ліпкан, М.І. Дімчогло / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 416 с.

4. Ліпкан В.А. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом : [монографія] / В.А. Ліпкан, В.Ю. Баскаков / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2013. – 344 с.

5. Ліпкан В.А. Систематизація інформаційного законодавства України : [монографія] / В.А. Ліпкан, В.А. Залізник / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2012. – 304 с.

6. Сопілко І.М. Інформаційні правовідносини за участю органів державної влади України : [монографія] / І.М. Сопілко. – К. : «МП Леся», 2013. – 212 с.

7. Сопілко І.М. Захист авторського права в мережі Інтернет: проблеми теорії та практики : [монографія] / І.М. Сопілко, А.В. Пономаренко. – К. : «МП Леся», 2013. – 116 с.

8. Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорії і практики). Монографія / В.С. Цимбалюк. – К. : «Освіта України», 2010. – 388 с.

9. Цимбалюк В.С. Інформаційне право : концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства / В.С. Цимбалюк. – К. : «Освіта України», 2011. – 426 с.

10. Основи інформаційного права України : [навч. посіб.] ; за ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного та П.В. Мельника. – К. : Знання, 2009.

